

СОФИЯ, 29.11.2020 г.

Изх. номер: 1133/25.11.2020 г.

ДО

Г-Н ТОМИСЛАВ ДОНЧЕВ

ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ

**ОТНОСНО: СТАНОВИЩЕ ПО ПРОЕКТ НА НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА
ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ (ПВУ), ПРЕДСТАВЕН ЗА ОБЩЕСТВЕНО
ОБСЪЖДАНЕ НА 30.10.2020 г.**

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДОНЧЕВ,

Правителството дава срок до края на ноември за коментари по черновата на плана. Планът е представен на strategy.bg със срок за консултация до 29.11.2020 г.

<http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?Id=5572>

I. ПРОЦЕДУРНИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО СЛЕДВАЩИТЕ СТЬПКИ

Бихме искали да информирате какви следващи етапи предвиждате за участие на заинтересованите страни, предвид че плановете трябва да се представят на Европейската комисия финализирани в срок до края на април 2020. Това значи, че вие, като представители на управляваща партия, ще сте в предизборна кампания от началото на февруари. Опитът показва, че в моменти на избори рядко има енергия за друго.

Предвид, че през месец март 2021 г. се очакват избори, моля разяснете какви ще са възможностите за последващо участие преди съставянето на финална версия на плана и дали да очакваме стремеж към финализиране на плана към края на януари или опит да се отложат, (а после пришпорват) нещата в етапа след изборите.

Планът към настоящия момент не предлага детайлна разбивка на планираните разходи по проекти и категории. **По-голямата част от плана е пожелателен списък с изброени добри практики, които може да се приложат в следващите четири години на възстановяване.** Това на практика го прави просто един шаблон, една заготовка, шейсет страници есе на стойност 12 млрд. лева.

Горното потвърждава опасенията, че планът се структурира без достатъчно широко участие

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятели на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без цианиди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

на заинтересовани страни. Подходът на Правителството да работи на тъмно би бил донякъде оправдан, ако над плана са работили достатъчно широк кръг от експерти в различните области, включително външни експерти и ако имаше качествен първи вариант, над който да се надгражда. Сега резултатът резонно ще разгневи всички, защото хем бяха лишени от участие в писането, хем резултатът е меко казано посредствен. **Тъкмо за това призоваваме Правителството да продължи с етапите за събиране на идеи по плана.**

Не може при представянето на ПВУ да се създават очаквания за сериозно европейско финансиране, а в основните ни документи за развитие до 2030/50 година да разчитаме на въглища, газификация и икономически абсурди като АЕЦ Белене и Козлодуй 7, знаейки че за подобни авантюри няма еврофондове. **Парите за Плана за възстановяване са осигурени от Брюксел, но изобщо не са гарантирани. Те ще бъдат разпределени сред страните членки на конкурентен принцип и има реална опасност, ако го изпратите в този лишен от амбиция, визия и готовност за реформи вид да загубим голяма част от средствата за възстановяване и устойчиво икономическо развитие.**

Напомняме, че средствата към Плана за възстановяване NextGenerationEU не са бюджетни приходи на ЕС (както предстоящата седемгодишна финансова рамка), а са заемни средства (публичен дълг) на Съюза в размер на 750 млрд. евро. Това са средства, които като граждани на ЕС ще връщаме на следващ етап. Това, че средствата са публичен дълг, ни прави особено отговорни към начина, по който тези средства ще бъдат изразходвани. Тъкмо за това този план не може да си позволи да остане толкова общ. Налага се да приемем в някаква степен, че с предадения към ЕК план-чернова в този вид Правителството вече е задало в голяма степен рамката на предвидените дейности.

Предложението ни:

Едва след детайлна разбивка на предвидените инвестиции по области и компоненти, трябва да се отвори нов обществен дебат и едва тогава планът да се финализира. Подходяща времева рамка е представяне на втори вариант през януари 2021 г., след това събиране на коментари по време на предизборната кампания, когато хората ще могат да задават своите въпроси към управляващи и претендент-управляващи, и накрая разглеждане на коментарите и финализиране на плана след изборите през март, за да се влезе в срока на ЕК до края на април с финална версия.

II. ОТНОСНО СТРУКТУРИРАНЕТО НА ПЛАНА

A. Липсват документи, които трябва да предхождат плана

Като основна цел на плана е записано: „икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от епидемията COVID-19 и необходимостта от справяне с извънредните последици от нея“.

Въпреки това не е приложен изготвен анализ на Кризата, нито някаква прогноза за последиците от нея. Кой са засегнатите икономически и социални области?

Това е абсолютно необходимо за правилното идентифициране на целевите приоритети и от там – на най-ефективните мерки за тяхното постигане.

Документът следва приоритетите на Националната стратегия за развитие България 2030. Не е икономически и социално обоснован план за преодоляване на последиците от кризата да се основава на приоритети, определени преди нейното настъпване! И още

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

по-малко без задълбоченото анализиране и калкулиране на мащаба и стойностите на щетите от нея. Тези изисквания са залегнали и в Проекта за регламент и в Насоките на ЕК за изготвяне на плановете за възстановяване.

Последователността на действията би трябвало да е:

- анализ и идентификация на щетите и засегнатите от пандемията групи граждани и икономически области,
- приоритизиране и подреждане спрямо степен на засегнатост и обществена важност,
- калкулиране на необходимите финансови средства, необходими за възстановяването им,
- укрепване и осигуряване на устойчивост на тяхното развитие в съответствие с Европейските и националните стратегически планове.

Б. Липсват връзки с многогодишната финансова рамка на ЕС 2021-2027 (MFF)

Рамката, която е на стойност 1.1 трлн. евро, е основата. Такава връзка с нея и то добре описана, е задължителна. Планът за възстановяване е в голяма степен надграждащ и допълващ върху MFF 2021-2027. Очевидно е, при прочит на Плана за възстановяване, че има множество дейности и области, които са взети от плановете за използване на бюджетни средства по принцип - национални и европейски. Така например при 3-те милиарда предвидени за реновиране на сгради - не става ясно дали само това предвижда Правителството в рамките на инициативата Renovation wave / Вълна на обновяване или се очакват още средства по линия на MFF, а и на националния бюджет. Пряко свързаният проект на "Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г." също не предлага необходимата конкретика по бъдещите финансови източници за реализацията му. Независимо, че преговорите за финансовата рамка и програмирането не са приключили, е важно да се заложат цифрите, дори предварителни, и, където е приложимо, да се обясни връзката между двата бюджета.

Нашата препоръка:

Планирането да е в съответствие с дългосрочната финансова рамка и да е допълващо на политиките и целите, залегнали в Споразумението за партньорство за периода 2021-2027 г., но да е специфично насочено, а не да се възприема като допълнителен ресурс за финансиране на резервни проекти по оперативните програми. Връзките да са ясни и добре описани.

В. Липсва ориентация към засегнатите хора.

Планът е основан на Националната програма за развитие България 2030, „приета в началото на годината“.

„Разпределението на финансовите ресурси по стълбове на Плана е изготвено на базата на нарочна методика, съобразена с наложените изисквания от проекта на регламент за тематична концентрация в областите на зеления и цифров преход, специфичните препоръки на Съвета отправени към страната в периода 2019-2020 г., реформаторските намерения и оценката на необходимите финансови ресурси, направена от ведомствата в рамките на процеса по изготвяне на България 2030“.

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природата в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

Видно от наличната публична информация, с Решение на Министерски съвет от 20 януари 2020 са приети „Визията, целите и приоритетите“ на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030; <http://www.nccedi.government.bg/bg/node/329>

Видно от съобщение на Финансовото министерство <https://www.minfin.bg/bg/1394> към нея следва да бъдат изготвени: “индикативна финансова рамка, предварителна оценка на въздействието и механизъм за наблюдение и контрол на изпълнението”. Такива документи не са публично достъпни. Не може да се установи дали са изготвени такива. Ако основни стратегически документ не са направени и не са приети в цялост, това води до непълнота и неяснота и на последващите, основани на тях документи - като настоящия план. /Същото важи и за Споразумението за партньорство, което също е в процес на обсъждане към момента/. Още повече това важи за финансовата им обосновка.

А всъщност, **Планът следва да е ориентиран към засегнатите хора**. Той трябва да бъде основан върху идентифицираните засегнати групи, вида и степента на претърпените загуби. На второ място, той трябва да осигури по-нататъшното устойчиво развитие в засегнатите области. Трябва да заложи така тези цели, че да бъдат в съответствие с Европейските стратегически документи REACT EU, Зелена сделка и т.н. Това е подробно описано в Насоките на ЕК.

Г. Липсват ясно конкретизирани и лесно измерими цели, мерки и проекти

В предложения проект се предвиждат мерки и проекти и се залагат цели, много от които, са поставяни вече в цели два програмни периода - 14 години, *и които все още не са изпълнени*. Без да е направен анализ на причините и без механизми, гарантиращи изпълнението, е висок рискът заложените цели да не бъдат постигнати (и този път). **При условие, че съгласно проекта за регламент, те трябва да са съвсем ясно конкретизирани и лесно измерими, и ще се докладват и оценяват от ЕК на годишна база, е твърде голям рискът да не бъдат постигнати и да се спре по-нататъшното финансиране по плана**. Последниците от това ще са много тежки за страната.

Ш. ОТНОСНО СЪЩНОСТТА НА ПЛАНА

Бележки по отделните стълбове и приоритети:

Безброй са пропуските, които правят остро впечатление дори за неспециалисти в отделните области. Залагайки на логически предпоставки и основавайки се на регламентите на ЕС, ще си позволим да дадем бележки за всичко, което ни е направило впечатление, дори извън сферата на околната среда, климатичните промени и устойчивото развитие, където е нашата експертиза.

Почти във всеки нов раздел на плана се започва с описание на някакъв проблем или дефицит в България. След това следват списък от мерки, за които в повечето случаи не става ясно как точно кореспондират в решаването на описания проблем.

Никъде в плана няма индикация, че средствата ще се използват като лост за мобилизиране на частни инвестиции, а такова поле и потенциал има.

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от “Приятелите на Земята” (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

СТЪЛБ 1: „ИНОВАТИВНА БЪЛГАРИЯ“ - 2431.9 млн. лв.

1. Област „Образование“

Поставянето на образованието на едно от предните места сред приоритетите е обосновано поради важността и степента на засегнатост. Това е една от областите, където се наложи бързо да се реструктурира и да промени начина на преподаване. Каква е реформата, която се предлага?

Изтъква се, че преподаването онлайн, което отново е на дневен ред, не е обхванало част от учениците при предходното затваряне през март 2020 г. **Но нито се предлага план как те да бъдат обхванати при последващо затваряне, нито как ще наваксат пропуснатото миналата учебна година.**

Област „Образование“ на Плана е пореден пример как имаме описан проблем, но предложените мерки нямат директна връзка с разрешаването на този проблем.

Реално погледнато, Планът трябва да съдържа решения, които могат да направят образованието гъвкаво и които да могат да се ползват като готово решение при следваща подобна криза. Защото човечеството не е застраховано от връхлитане на нова такава. А в момента броят на починалите учители гони този на починалите медици.

Следва да се наблегне върху отваряне на професията на учителите, повишаване на нейната атрактивност и стимули за увеличаване броя на учителите, повишаване на техните компетенции и дигитални умения, привличане на млади учители, платформи за обмяна на опит, различни начини на преподаване, гъвкавост при преминаване от един начин на преподаване в друг, при избор на училища и форми на образованието за различните възрасти ученици.

2. Област „Научни изследвания и иновации“

Как е засегната тази област от пандемията? Какво и защо не може да се финансира по съответната оперативна програма, че се налага допълнително финансиране в плана? Предвижда се създаване на нова държавна агенция за научни изследвания и иновации?! **Нова държавна администрация ли е основното, което липсва на науката и се налага това да бъде финансирано по мерките за справяне с пандемията?** Като цяло, финансирането на публичната администрация трябва да се сведе до минимум в рамките на целия план, а средствата да се насочат към истински засегнатите.

Възможности за подкрепа и интернационализация на иновативни МСП е адекватна, но не е необходимо да повтаряме, че се налага да бъде подробно разписана.

„Мрежа от изследователски университети“ звучи добре, но защо не се финансират от ОП?

3. Област „Интелигентна индустрия“

А. Основни предизвикателства

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от “Приятелите на Земята” (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природата в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

Отчетени са загуби в областта на строителството /спад от 7.4%/ и в областта на промишлеността /дадено е общо, а промишленост е доста широко понятие - 10.6%/. **Но никъде не е отчетено кои са най-засегнатите отрасли, кой вид промишленост – лека, тежка? Не е анализиран спад в областта на услугите /които безспорно са най-засегнати/, търговията, развлекателния бизнес, туризма.**

Маркирана е насоченост към МСП, но с нищо не е конкретизирана. Какво е различното от ОП „Конкурентоспособност“, чрез която се предоставя финансиране на тази целева група?

Б. Програма за публична подкрепа за развитие на индустриални паркове

Цитиран е нов Закон за индустриалните паркове и се залага Публична подкрепа на индустриалните паркове. Изграждането на индустриални паркове и строежа на тяхната инфраструктура ли е най-подходящата и неотложна мярка, която да премахне дисбаланса между отделните региони, да стимулира преминаването към кръгова икономика и да спомогне за насърчаване на екологичните иновации?

Нашата препоръка:

Индустриалните паркове имат нужда от прогресивно управление - някои са оглавени от такива мениджъри, но на много места липсват визионери. Нека планът се концентрира и върху привличане на подходящ мениджмънт в тези паркове, за да могат те да се впишат в идеята за Индустриална революция 4.0, както е загатнато. Нека видим разписани конкретните реформи, а не само да се говори за необходимост от такива. Щом има локализиран проблем, то е логично за поставения проблем да се предлага негово потенциално решение, а не да се предлагат решения за проблеми, които не са били поставяни.

В. Програма за подпомагане процеса на преход към кръгова икономика в предприятията

Необходимо е да се заложат конкретни измерими цели като потоци рециклирани материали или намалени емисии. Важни измерими индикатори, които трябва да имаме в този план (примери) - спестена енергия, спестени емисии, брой бенефициенти.

Говорейки за емисии, планът споменава емисии на глава от населението от малко над 8 тона годишно. Според данните на Световната банка емисиите на глава от населението са дори по-ниски. <https://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC?locations=BG>. При всички положения е ясно едно - **най-големият принос към емисиите у нас има горенето на лигнитите в ТЕЦ и там е ключът за намаляване на въглеродния интензитет на цялата икономика.** До колко планът говори за тази стъпка и за необходимостта от изход от въглищата, които вече са повод за натрупване на такива тежки загуби за БЕХ? Ако приемем, че Правителството е заявило интерес да развива немалък набор от мерки, таргетиращи крайното потребление на енергия и либерализирането на пазара и че тези стъпки ще доведат до естествено затихване на нуждата от въглищна индустрия, не сме сигурни, че това е подход, който е честен към работещите във въглищния сектор и към най-уязвимите потребители.

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

Нашата препоръка:

Необходимо е да има времеви план кога и с какъв мащаб ще се прилагат предвидените мерки, за да знаят гражданите и бизнеса в какъв момент от периода 2021-2025 ще имат възможност да се възползват. Ако има мярка, предвидена като възстановителна, но тя бъде отворена в навечерието на 2025 година, каква ще е ползата от нея? Тази тенденция я наблюдаваме вече втори програмен период при европейските средства. Примери: 2007-2013 - Програмите за реновиране отвориха в края на програмния период, а в сегашния 2014-2020 оста за чист въздух по ОПОС, където се предвижда подмяна на неефективно отопление в домакинствата, дори не е започнала с обществените поръчки и с инвестиционните програми на общини!

Всичко останало като „насърчаване“ и „мерки“ в област „Интелигентна индустрия“ е дадено общо и без конкретика.

СТЪЛБ 2: „ЗЕЛЕНА БЪЛГАРИЯ“- 4 499.0 млн. лв.

1. Област „Кръгова и нисковъглеродна икономика“

А. Либерализиране на пазара на ел. енергия

Тук очакваме подробности как планът защитава най-уязвимите потребители на енергия. Либерализацията се очаква през 2025 - т.е. периодът на този план едва-едва хваща момента на пълна либерализация.

Мерките за смекчаване на негативните ефекти от либерализацията на енергийния пазар върху най-уязвимите потребители имат място в този план и според нас са допустими. Защо обаче отсъстват? Наличието на национална дефиниция за енергийна бедност не е ли едно от изискванията за ползване на средствата за реновиране? ЕК неколкократно е заявявала, че при обновяване трябва да се приоритизират най-уязвимите, както и сградите с най-лоши енергийни характеристики. Молим авторите да разпишат тези мерки най-подробно, както и тяхната връзка с други планове, стратегии и програми.

Б. Програма за енергийна ефективност

Енергийната ефективност се разглежда като приоритет от първостепенно значение, но не трябва да се забравя, че тя ще заеме още по-голяма роля в съответствие с очакваната към средата на 2021 г. актуализация на европейската и националните цели за енергийна ефективност и дял възобновяема енергия, които трябва да съответстват на новата повишена цел за намаляване на парниковите емисии на Евросъюза към 2030 г.

В плана липсва анализ на резултатите от вече реализираните 2 мащабни програми - една по ОПРР и една национална. Какво се е променило в резултат на пандемията?

Мерките в плана нямат никакви цели и измерими индикатори за постигането на тези цели. Връщайки се на бюджета за реновиране, който е крупно перо в плана, питаме какво ще постигнем с 3 млрд. лева? Колко жилища ще бъдат реновирани? Ако приемем, че базовите мерки (дограма и изолация с довършителните работи) на пазара струват около

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природата в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без цианиди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

7000 лв. на жилище в многофамилна сграда, то 3 млрд. лева би трябвало да стигнат за близо 430 000 домакинства. Ако приемем, че всяка многофамилна сграда е с около 50 жилища - този бюджет трябва да стигне за над 8500 сгради. Ако приемем, че новите, по-амбициозни нива на енергийна ефективност изискват малко по-скъпи мерки, ако се предвижда вентилация, отопление и повишим инвестицията на едно жилище на 10 000 лв., то тогава покриваме нуждите на 300 000 домакинства. **Такъв тип цифри и сметки трябва да са налични в плана.** Трябва да се предвиди и какво правим с полу-празни многофамилни сгради, такива с конструктивни проблеми, както и с малки многофамилни сгради и фамилните къщи. Да, за тях може би има предвидено и друго финансиране, други програми и финансови инструменти. **Важно е да има осигурен достъп до финансиране за всички собственици на жилища,** като тези връзки и инструменти трябва да са описани в този план.

Предложение на МРРБ за Програма за енергийна ефективност в рамките на ПВУ

Веднага признаваме, че горната сметка я поставяме с провокативна цел. Вече има налично предложение от страна на МРРБ, което предлага алокации по видове сгради - жилищни, общински и др. <https://www.namrb.org/obsazdane-s-obshtchinite-na-programata-za-ee-po-plana-za-vazstanoviavane-i-ustojtchivost> Но това предварително предложение е само разпределение на големи порции средства. В него отново липсват реални индикатори като цел за реновирани брой жилища и спестени емисии. Не е нормално да липсват подобни индикативни цели - все пак знаем неща като средна площ на жилищата и среден брой жилища в многофамилните жилищни сгради. За да си спести правителството куп подобни реакции по този план, **планът трябва да бъде свързан с всички други налични документи и проектодокументи, които касаят мерките в плана и програми със сходни мерки.**

Притеснителен момент в предложението е, че като начин на финансиране на многофамилни и еднофамилни сгради е посочен **съществуващия механизъм на Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради (НПЕЕМЖС).** Продължаването на програмата в стария ѝ вид не отговаря на търсеното чрез Вълната на обновяване (проблемни са и предоставянето на 100% грант, за вече кандидатствалите сгради, търсения енергиен клас, заключаващ бъдеще инвестиции, използваните материали и какво се случва след края на живота им, са само някои примери). Следва да се посочи и как ще могат да реализират енергоспестяващи мерки и обитателите на сгради, които не са в списъка на чакащите финансиране по НПЕЕМЖС и ОПРР, което не се предвижда в ПВУ!? Същото е необходимо да се разпише и за живеещите в еднофамилни жилищни сгради, за които е предвиден скромният ресурс от 103 млн. лева. За тях също ли важи 100% грант, след като е написано, че ще се обновяват по съществуващия механизъм на НПЕЕМЖС?!

В проекто-документа на МРРБ се споменава отново достигане на минимален **енергиен клас С** при жилищни сгради, което е неприемливо ниско ниво на енергийни спестявания. Говорейки за постигане на клас В на енергийна ефективност на сградите след обновяване - това е допустимо само при подход „стъпка по стъпка“ и само при условие, че със сегашните проекти няма да се блокира възможността за прилагане на следващи енергоспестяващи мерки, така, че тя да изпълни дефиницията за сграда с “близко до нулево енергийно потребление”. В случай, че отопление, вентилация и производство на енергия от ВИ са в списъка на мерки по програмата за реновиране, целта трябва да е достигане на “близко до нулево енергийно потребление”, за да се отговори на новите действащи регламенти на ЕС. Това трябва да бъде и търсеното ниво на обновяване и на публичните сгради, които трябва

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от “Приятелите на Земята” (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без цианиди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

да служат като образец. В предложението на МРРБ пише, че „Инвестиции включващи пълното обновяване на сградите ще са с приоритет“, тоест, следва само клас А да бъде допустим, така, че сградата да стане с „близко до нулево енергийно потребление“.

В проекто-програмата за енергийна ефективност в рамките на ПВУ **се изключват сгради от здравната инфраструктура**, а секторът е сред приоритетните за ЕК, включително като част от зеленото възстановяване. Към допустимите сгради за обществено обслужване трябва да влизат и лечебни заведения. За такива сгради с лесно планируемо потребление се прилага успешно ЕСКО моделът, ФЕЕВИ също е финансирал множество такива проекти. Затова и при такива пазарно работещи модели няма нужда от грантов компонент, но ако има такъв - то да бъде минимален. Същото е валидно и при уличното осветление, за което са заделени 15% от 3 млрд. лева, а редица общини смениха успешно осветлението с помощта на ЕСКО и ФЕЕВИ. **Не виждаме предвидена подкрепа и за сгради с културна стойност**, каквато нямаше и в предишните програми за обновяване.

За бъдещото определяне на „**Модел за приоритизиране на жилищни и публични сгради**“, припомняме постановки от обновената Директива за енергийна ефективност – приоритизация на сградите с най-лоши енергийни характеристики (включително за сградите на централната администрация), както и при уязвими домакинства, включително домакинства, засегнати от енергийна бедност, и когато е целесъобразно, в сгради за социално жилищно настаняване.

Нашата препоръка:

Бихме желали да видим във всички документи, които са свързани с инициативата на ЕК за Вълна на обновяване да се декларира готовност да се следват следните холистични принципи. 6 ключови характеристики трябва да осигурят този интегритет и затова трябва да бъдат вплетени в програмите, които България ще инициира дългосрочно на територията си:

1. Сградите са част от средата за живот, а тя трябва да е здравословна и да предполага възможността за постигане на благоденствие - Хората трябва да живеят, работят и учат в сгради с топлинен комфорт през всички сезони, при добро качество на въздуха, който дишат, достатъчно количество дневна светлина и ниски нива на шум.
2. Сградите ни трябва да са част от енергийната инфраструктура - Трябва да са в хармонично взаимодействие с мрежите за доставки на електрическа и топлинна енергия.
3. Сградите трябва да постигат високи нива на енергийна ефективност - Енергията в сградите да не се разхищава. И старите и новостроящите се сгради трябва да имат много ниска енергийна консумация.
4. Сградите трябва да бъдат кръгови по отношение на използваните материали и начина на обитаване - Възможността за повторно използване на материалите и суровините при строежа и обновяването на сгради трябва да бъде норма. Сградите трябва също така да могат да се адаптират лесно към променящите се нужди на своите обитатели и да позволяват преустройство във времето.
5. Без нужда от използване на изкопаеми горива в/за сградите - Ниската енергийна

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

консумация ще позволи пълно покриване на енергийните нужди на сградите с възобновяеми енергийни източници.

6. Сгради, устойчиви на климатичните рискове - Сградите трябва да се строят и обновяват с мисъл за тяхната устойчивост срещу влиянието и рисковете на климатичните промени.

В. Създаване на национален фонд за декарбонизация.

Никъде в плана няма индикация, че средствата ще се използват като лост за мобилизиране на частни инвестиции, а такава поле и потенциал има.

В Националния план за възстановяване и устойчивост, който според авторите си "полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка" е записано, че "либерализацията на енергийния пазар е ключова предпоставка за устойчивото енергийно развитие в страната, подпомагайки децентрализираното генериране и съхранение на електроенергия". Действително тази единствена реформа предвидена в стълб 2, се нуждае от по-детайлно разписване на дългосрочната визия, цели и приоритети. Необходимо е по-детайлно разписване на реформаторските намерения по отношение на:

- мерки за съчетаване на енергийна ефективност с използване на енергия от възобновяеми източници за собствени нужди, с фокус върху регламентацията на „общностите за възобновяема енергия“ - обединения, включващи граждански кооперативи, индустриални предприятия и общини, които с минимална подкрепа могат да бъдат катализатор на инвестиции и иновации в областта на нисковъглеродните технологии, като същевременно са и решение на наболял социален проблем - енергийната бедност и субсидиите за фосилни горива като помощ за отопление.

- създаване на национален фонд за декарбонизация - това е важна и навременна инициатива, но отново словесен тюрлюгювеч от финансиране без поставени демаркации между този план и другите фондове, по които ще се финансира. При структурирането и капитализирането на националния фонд за декарбонизация, следва да се разпишат бенефициентите, които ще имат достъп до този фонд и финансовите механизми, които ще бъдат създадени за подпомагане осъществяването на инициативи по горните мерки (кредитни линии за граждани и бизнеса, банкови гаранции или зелени държавни облигации и други финансови инструменти). Не става ясно кои приоритети на плана ще се финансират, кой ще го управлява? Какви функции и цели на фонда ще бъдат под шапката на "Възстановяването"? Няма и предвиден бюджет. Колко от 3-те млрд. лева по Програмата за енергийна ефективност по стълба „Зелена България“ ще минават през него? Отбелязваме като положителна точка, намерението към фонда да се създаде единна точка за техническата помощ на кандидатите чрез обслужване на едно гише, каквото е особено необходимо при програмите за обновяване.

Само поредните планове и стратегии ли ще се разписват под тази дейност и ще има ли реални инвестиции в декарбонизация? Какво реално искаме да постигнем с Фонд за декарбонизация като на практика нищо не планираме да декарбонизираме до 2030 г. според цифрите в ИНПЕК, та камо ли да има амбиция за декарбонизация до 2025 г.? Променило ли се е нещо в целите ни от предадения финален ИНПЕК през февруари? Ще се радваме, ако е така! Предвид, че структурирането на този фонд ще се случи и

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без цианиди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

под прякото наблюдение на ЕК, имаме повишения очаквания за тази синергия и съответно за по-добър краен резултат. Със сигурност не желаем посредствени мерки, нито мерки които ще останат само на хартия.

Г. Дигитална трансформация и развитие на информационните системи

Осъвременяване на описаните аспекти на преносната мрежа е важно и навременно. Очакваме представяне на подробности и разбивка как ще се вложат 511 млн. лева. Това поне са предимно централизирани проекти и ще има огромно участие на държавни структури в развитието на тези проекти, така, че би трябвало да може да бъде представена по-подробна концепция още на този етап. Очакваме да се доразпише тази част! Очакваме информация с кои други програми ще има допълване и каква ще бъде демаркацията!

2. Област „Биоразнообразие“

България е в наказателни процедури заради липса на планове за управление за Натура 2000 зоните! В плана за възстановяване залагането на НОВИ 38 млн. лв. за управление на Натура зони не е добре обосновано като връзка между пандемията и възстановяването. Защо не по ОПОС? Допълнителни на националния бюджет и на бюджета по ОПОС ли са тези средства?! Какво целим като краен резултат от тях и кои са визираните бенефициенти?

3. Област „Устойчиво селско стопанство“

Нима липсата на цифрови технологии в селското стопанство и информираност на производителите, както и нуждата от подобряване на съществуващата хидромелиоративна структура са „идентифицираните основни предизвикателства“ пред постигане на дефинираната цел „повишаване на конкурентоспособността на аграрния сектор и използването на водите“?! - Това са 2 проектни области. Дигиталното земеделие е уместно, но колко още програми за иновации ни трябват? Декларирана е подкрепа за малки стопани, но без антикартелни мерки това няма как да се осъществи. Важно е да се съчетае селскостопанското производство с малки предприятия за първична преработка на селскостопанската продукция, собственост на самите производители на първична продукция! Важно е да се изследват и интегрират възможностите за представяне на нови култури като адаптационна мярка към промените в климата, специално за овощарство, градинарство, засаждане на гори в земеделски земи.

Не са посочени мерки за животновъдство. Необходим е акцент върху храната и производството на храната, необходима за населението, както и повече фокус върху работните места и стимулирането на предприемачеството и кооперирането на производители. Възстановяване на българското село е основен начин и за справяне с последиците от тази, а и с последващи пандемии. Наблюдавахме ясно изразена тенденция и предпочитания още при първото затваряне през март 2020, когато много хора се оттеглиха по селата. С повече съдействие към местните хора и общности, моментът е отличен да се вдъхне обратно доза живот на селските райони и да запазим и увеличим енергията, вложена в тяхната поддръжка.

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

Нашата препоръка:

Един набор от мерки насочени към възстановяване на българското село, включващ основни комунално-битови услуги, като доставка на основни продукти, медицинска, аптекарска помощ, транспортна свързаност и т.н., /невключени в досегашната програма за селските райони/, ще е от голяма полза и в съответствие с климатичните цели.

СТЪЛБ 3: СВЪРЗАНА БЪЛГАРИЯ - 2675, 1 млн. лв.

1. Област „Цифрова свързаност“ - ок

2. Област „Транспортна свързаност“

Положителен момент е, че се предвиждат мерки за подобряване на железопътния транспорт. Но как това допълва и надгражда ОП „Транспорт“?

Одобряваме мярката, която предвижда инсталиране на собствени ВЕИ, които ще допринасят за зеления микс на електроенергията, използвана в железопътния транспорт. Недоумяваме обаче защо при условие, че става дума за държавна собственост - НКЖИ, гари, БДЖ Товарни превози, БДЖ Пътнически превози - поне в такива случаи, в които Правителството има пълен контрол над прилагането на мярката, да няма налична разбивка в плана? Нека видим за такива конкретни мерки - какъв бюджет, каква инсталирана мощност, върху каква площ (само покриви или и изоставени индустриални терени в района на гарите), какъв дял от използваната електроенергия в железниците ще бъде задоволена от инсталираните фотоволтаици? А може ли тези проекти да използват средствата от плана само като лост за привличане на частни инвеститори и да се развият проекти на пазарен принцип? Според нас, да.

3. Област „Местно развитие“

Отново се набляга на Закона за индустриалните паркове, на изграждането на канализации и пречиствателни станции. Система на МВР за реакции при бедствия е нужна, но не е ли планирана и в други програми?

Споменават се местните общности. Тази част трябва да се доразвие в контекста на ВОМР и да се съчетае с условието екипите на структури като МИГ да минават постоянни обучения в духа на учене през целия живот, за да се подсигури развитието на проекти на местно ниво, които са в духа на времето, а не отживели и отречени в практиката начинания.

СТЪЛБ 4: СПРАВЕДЛИВА БЪЛГАРИЯ – 2553,5 млн. лв.

/Най-малко пари/

1. Област „Бизнес среда“

Електронно правосъдие, намаляване на административната тежест в процедурата на несъстоятелността. Предвидени 23 млн. лв. за електронен обмен на преписките между административните съдилища и ВАС и модули за електронно призоваване и провеждане на онлайн дела – Това, разбира се е необходимо, но трябва ли да се дадат 23 млн. лв. и то от

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от “Приятелите на Земята” (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природата в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без цианиди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

мерките за възстановяване, за да се постигне този резултат?! Електронно правосъдие – 1.5 млн. лв. - Защо не го направим със средства от бюджета за правосъдието? Създаване на единна информационна система на съдилищата – 53 млн. лв. Създаване на национална интелигентна система за сигурност и мерки за противодействието на корупцията сред служителите на МВР – 168.9 млн. лв. Дигитализиране на информационните масиви на администрацията – Агенция по вписванията, Агенция по геодезия, картография и кадастър, НЗОК, НОИ - 150 млн. лв. Всички тези дейности са свързани с „Добро управление“, за които има Оперативна програма, с предвидени по нея средства. Защо тези проекти не са включени там? Защо не са изпълнени вече 2 програмни периода, въпреки че средствата се „усвояват“ всеки път?

2. Област „Социално включване“

Дадени са няколко проекта като Създаване на национална карта за социално включване. Другото е продължаване на общите мерки, които се повтарят от години през всички програмни периоди – за възрастни хора, хора с увреждания, уязвими групи. Посочени са конкретно Му competence и „сребърна икономика“ – които са конкретни области, но не са добре описани като типове мерки. Необходимо е да се конкретизират мерките, към конкретно засегнати групи и спрямо конкретни последици в резултат от пандемията.

3. Област “Култура“

Това е една от най-засегнатите области. А в плана е дадена съвсем общо в един абзац от няколко реда - достъп до европейски културен обмен за 60 млн. лв. Това нищо не значи. Никакъв по-конкретен план за подпомагане на засегнатите институции по видове и творци. За дигитализация на библиотечни и музейни фондове са предвидени 120 млн. лв. - Важно е да се дадат конкретни мерки и за читалищата – засегнати са и са важни и за културата и за местните общности.

4. Област “Здравеопазване“ - Този раздел е скандален по много причини.

Първо е недопустимо той да е на последно място. Значението му и степента на засегнатост предпоставят да е на първо и основно място в План за възстановяване и устойчивост. А представените няколко общи проекта показват едно повърхностно и неадекватно отношение към основен проблем и това е цинизъм по отношение на гражданите и е скандално по отношение на българските медици и медицински персонал, поели основната тежест в служба на цялото общество – някои с необратими последици.

След деклариране на важността и дефицитите на здравната ни система в плана са посочени планирани „реформи и инвестиции“. След което са изброени общо 5 проекта. Те общо се характеризират с планирани подобрения на материално-техническа база. Няма планирана и посочена нито една идея за реформа, още по малко пък да е анализирана и развита някаква визия за реформи. Предоставяме кратък коментар:

- Модернизация на материалната база на държавни и общински лечебни заведения и въвеждане на иновативни технологии за лечение на населението - 607 млн. лв. За

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от “Приятелите на Земята” (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без циниди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

модернизация и обновяване на материално техническа база, енергийна ефективност, медицинска апаратура. - Повечето държавни и общински болници и здравни заведения, търговски дружества по см. на ТЗ, са в много тежко финансово положение, с огромни дългове и пред фалит. От досегашния опит в това отношение по ОПРР е доказано, че всякакви инвестиции в тях особено по правилата на европейското финансиране са трудно защитими, осъществими и високорискови.

- Създаване на център за обучение и развитие на център по интервенционална неврорентгенология. - 7.5. млн. лв. - „за повишаване знанията и уменията на медицинските специалисти“.

- Укрепване на капацитета на МИ на МВР - 77 млн. лв. отново главно материално-техническата база.

- Модернизация и развитие на психиатричната помощ - 33,6 млн. лв.

- Развитие на националната система за спешни повиквания с единен европейски номер 112. Изграждане на центрове за спешни повиквания от ново поколение /За всеки случай е записано и на английски Next Generation 11 - 56.7 млн. лв./ На последно място и за по-малко пари, отколкото ремонтът на МВР болница!

Нито една реформа не е заложена. Нито една мярка, нито цел за организация, подобряване на ефективността и облекчаване на работата на специалисти, на общопрактикуващите лекари, на медицинските сестри, на санитарите, на здравните медиатори. Нищо за повишаване на ефективността на медицинските услуги. Нито дума за превантивната медицинска грижа. Настоящата пандемия доказва в какъв комерсиален и неефективен ад са принудени да работят здравните ни работници. Много лекари и медицински служители загубиха живота си в пандемията, докато помагат. Много не издържаха и на психологическия натиск. Как този план компенсира системата на здравеопазването, за да се затворят зейналите дупки след пандемията? А как компенсираме семействата на починалите медици, за които последиците остават завинаги?

С уважение:

Тодор Тодоров

Климат и енергия

Радостина Славкова

Климат и енергия

Генади Кондарев

Обществени средства в подкрепа на устойчивото развитие

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от "Приятелите на Земята" (Friends of the Earth) и член на международните организации CEE Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природата в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без цианиди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.